СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, INC.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXI. Число 96. Джерзи Ситі, Н. Дж., середа, 25. квітня, 1923. — VOL. XXXI. No. 96. Jersey City, N. J., Wednesday, April 25, 1923. THREE CENTS

ГАРДИНҐ ЗА СВІТОВИМ СУДОМ ПРОТИ ВОЛІ РЕПУБЛИКАНСЬКИХ ПРОВІДНИКІВ

ВАШІНҐТОН, 23. квітня. — Завтра сполудня президент Гардинґ виступить з першою публичною промовою про дальшу межинародну політику свого уряду. Буде нею промова, яку він виголосить перед клюбом преси в Ню Йорку.

По ній буде видно, на скільки на президента мали вплив републиканські провідники, як сенатор Лодж, котрі від якогось часу всіми силами стараються наклонити Гардинґа покинути свою думку перепирати приступлене Америки до світового суду при Лізі Народів. Сенатор Лодж відбув нині з президентом довшу конференцію, на котрій мав звернути Гардинґови увагу, що його дальша аґітація за приступленнем до світового суду буде мати для републиканської партії дуже непожадані наслідки, бо вона зверне увагу народа не стільки на суд при Лізі, скільки на Лігу саму. В той спосіб републиканці заграють не хотячи в дутку демократам. Ті погляди поділяє богато других републиканських конґресменів та сенаторів, але президент далі обстоює при своїм та задумує вести аґітацію без огляду на те, які наслідки з сього вийдуть для републиканської партії та для нього особисто.

ВИЛСОН ТІШИТЬСЯ ЗВОРОТОМ ПУБЛИЧНОЇ ОПІНІЇ

БОФОРТ, Норт Каролайна, 23. квітня. — Ґазети друкують лист, який написав бувший президент Вилсон до одного ветерана великої війни з Норт Каролайна, а в котрім Вилсон тішиться зі звороту в публичній опінії Злучених Держав та висказує надію, що в короткім часі американська опінія буде переживати такий самий підем духа, як вона переживала в 1917. році. Він висказує погляд, що публична опінія основно все є здорової думки.

ЗАХОДИ ҐЮЗА ДО ВИЗНАННЯ МЕКСИКАНСЬКОГО УРЯДУ

ВАШІНҐТОН, 23. квітня. — Секретар стейту Ґюз зложив нині формальну урядову заяву, що в місті Мексико зійдеться в короткім часі мексиканько-американська комісія в ціли приспішення взаїмного порозуміння межи американським та мексиканським урядом.

Відноситься се до близького визнання Америкою мексиканського уряду президента Обреґова.

БОРОТЬБА ЗА ІМІҐРАЦІЙНИЙ ЗАКОН

ОЛБАНІ, 23. квітня. — Відбуваючася тут конференція нюйорської стейтової Федерації Праці приняла резолюцію, домагаючуся ухвалення законів за замиканнем в неділі голярень та театрів, видала зазив до робітників проти фашизму та заявилася проти допущення більшого числа іміґрантів яко проти зусилля сталевих баронів обнижити робітничу заплату.

НЮ ЙОРК, 23. квітня. — Елберт Ґері, голова ради директорів найбільшої американської сталевої корпорації, пояснив ґазетярам своє становище в справі іміґрації, яке він заняв підчас недавної публичної промови, яка стала опісля товчком острих нападів зі сторони провідників робітничих юній. Ґері заявляє, що він годиться на обмеженне іміґрації, але в такій мірі, як воно тепер практикується.

СПРАВА ЯПАНСЬКОЇ ІМІҐРАЦІЇ ПЕРЕД НАЙВИСШИМ СУДОМ

ВАШІНҐТОН, 23. квітня. — Найвисший Суд Злучених Держав розбирає тепер чотири процеси, дуже важні для відношення Америки до Япану, а спеціяльної япанської іміґрації. В кождім процесі ходить о те, чи закон стейту Каліфорнії, котрий забороняє Япанцям та другим Азіятам, які не можуть стати американськими горожанами, мати землю на власність або в аренду, зґоджується з американською конституцією.

Справи покищо суд ще не вирішив. Підчас її розбирання, однак, піднесено вже по обох боках дуже замітні арґументи. Оборонці закона кажуть, що в Америці має панувати біла раса, та що Азіятів треба сюди не пустити, бо вони не асімілюються (перемішуються) з білими. Противники закона кажуть, що американська конституція противиться упосліджуванню людини задля краски його кожі або раси.

ВИСЛІД СЛІДСТВА НАД ЗНУЩАННЕМ НАД ВЯЗНИКАМИ

ТАЛАГЕСІ, Флорида, 23. квітня. — Спеціяльна комісія стейтової леґіслятури, котра розслідувала скандальні злочини над вязниками, віддаваними стейтовими шерифами в аренду приватним підприємствам, покінчила вже свою працю та постановила предложити леґіслятурі ряд предложень до ухвалення, межи ниими проект скасовання системи винайму вязників приватним підприємствам та тілесної кари над вязниками. Пропонується також усунути сейчас шерифа Джовнса з повіту Ліону та заведення системи заслуги, після котрої вязник міґби вкоротити свою кару добрим захованнем.

З ПРОЦЕСУ ПРОТИ ВЕДЕНИХ ШПИГАМИ КОМУНІСТІВ

СТ. ДЖОСЕФ, Мишиґен, 23. квітня. — Нинішний день розправи проти другого обжалованого комуніста, яким є Чарлс Рутенберґ, зійшов на переслуханне шпиґа департаменту судівництва, Френса Морова, котрий добув собі серед американських комуністів таке довіря, що його вибирано навіть в делеґати до головної конвенції партії. Морова покликала на свідка державна прокураторія, котра хоче доказати Рутенберґови недозволену мишиґенським законом комуністичну аґітацію, доказуючи, що він приїхав на потайний комуністичний зїзд яко член комуністичної підземної партії. Се й свідчив Моров.

Адвокати оборони заявили на вступі сеї розправи, що вони докажуть судіям, що Рутенберґ приїхав на конвенцію лишень на те, аби розвязати нелеґальну комуністичну партію, а заснувати явну й дозволену „робітничу партію".

ЄДНАЙТЕ НОВИХ ЧЛЕНІВ І ЧЛЕНКИНЬ ДО У. Н. СОЮЗА

ДО КІНЦЯ ЧЕРВНЯ С. Р. ПРИЙМАЄ У. Н. СОЮЗ НОВИХ ЧЛЕНІВ, СТАРШИХ І МАЛОЛІТНІХ БЕЗ ВСТУПНОГО.

УРЯДНИКИ ВІДДІЛІВ І ЧЛЕНИ ТА ЧЛЕНКИНІ, ВИКОРИСТАЙТЕ СЮ НАГОДУ І ПРИЄДНАЙТЕ ЗА СЕЙ ЧАС ТИСЯЧІ НОВИХ ЧЛЕНІВ І ЧЛЕНКИНЬ ДО УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА.

ПАМЯТАЙТЕ, ЩО ЗРІСТ ЧИСЕЛЬНОЇ СИЛИ І МАЙНА У. Н. СОЮЗА СЕ ДОРОБОК УСІХ ЧЛЕНІВ І ЧЛЕНКИНЬ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА!

ПОТОНУЛИ, ВПАВШИ З ЛІТАКА

Трох американських офіцирів та один урядник федерального уряду втопилися в ріці Ґрейт Міемі коло летничого поля в Дейтоні, Огайо, впавши в воду з літака на котрім робили пробний лет. Впали вони з висоти яких 200 стіп, через те, бо машина попсувалася та перестала робити. Кождий з них пробив воду ріки до самого дна та розбив через об дно.

НЕ ПУСТИЛИ МІНІСТРА НА ЙОГО ВЛАСНЕ ВІЗО

До Ню Йорку приїхав на італійськім кораблі „Джусепе Верді" полковник Йован Пламенец, бувший премієр Чорногорії. Вів він чорногорську аґітацію в Европі, змірюючу до того, щоби Чорногору зробити назад самостійною державою та відорвати від Юґославії, з котрою її злучено з версайським договором. За сю аґітацію його й викинено з Італії. Виїзджаючи з Італії, Пламенец заявив, що він не покидає своєї роботи, але їде до Америки, щоби звідти її продовжувати. Приїхавши, однак, до Америки він сейчас стрінувся з непоборимими перешкодами: іміґраційні власти заявили йому, що вони його допустити до Злучених Держав не можуть, бо Америка не признає самостійности Чорногорії а тим самим не признає осібної квоти іміґрантів з Чорногори, ані не може признати чорногорського пашпорта, підписаного самим Пламенецем яко міністром. Признаючи Чорногору частиною Юґославії, американський уряд може допустити Пламенеца лишень яко юґославянського іміґранта, а се знов неможливе тепер тому, бо квота для Юґославії вже давно вичерпана. Наслідком сього так його, як і його двох адютантів задержано на Елис Айленд до остаточно вирішення справи.

НОВИЙ ОСЯГ ТАНЦЮРИСТІВ

З Вашінґтону доносять, що двоє молодих людий, Елсі Вебер та Вілієм Фарел з Болтимор танцюють вже 96 годин та не думають перестати, поки не відтанцюють 100 годин.

Федеральний уряд здоровля видав до всіх, що беруть участь в таких перегонах, пересторогу, що такі надмірні танці шкодять серцю та можуть покінчитися наглою смертю. В найкращім случаю справа може скінчитися тим, що людина лишиться на ціле життє з окаліченим серцем.

ВИСЛАЛИ САККА З АРЕШТУ ДО ДОМУ БОЖЕВІЛЬНИХ

На приказ суду відослано до дому божевільних Бартоломея Сакко, італійського анархіста, що свого часу був засуджений за вбитте платничого фабрики в Брайнтрі, Месечузетс.

КЛІКА ВЯЗНИКІВ ВЕДЕ ТЮРМУ

У Філяделфії зрезиґнував начальник стейтової тюрми, бо не може вести сеї інституції тому, бо нею кермує кліка вязників. В сій кліці є кількох найдушних злочинців, котрих мають боятися не лишень вязні, але й сторожі.

ПОЛІЦІЙНІ ПАТРОЛІ У ВОЗДУСІ

Прогибіційний уряд завів здовж мексиканської границі в Тексасі воздушні патролі проти пачкарів горячих трунків. Мають вони з одної сторони стежити за пачкарями горівки на суші, а з другого боку ловити пачкарів, які пачкують алькоголь воздухом. Пачковане горівки літаками має бути сильно розвинено.

ЖІНКИ В АВСТРАЛІЇ

Як звісно в усіх краях число жінок більше як мужчин. Лише в Австралії (яка все ще є еміґраційним тереном) на пять міліонів населення є 200,000 жінок менше дозрілих до подружа як мужчин у тім самім віці.

ВПРОСИЛАСЯ НА СМЕРТЬ

В місті Секокас, Ню Джерзі, погибла підчас автомобілевого випадку одна жінка, котрої імени властитель авта не знав, бо вона впросилася на їзду по дорозі. Автомобіль розбився на скруті, а жінка вилетіла з нього та вдарилася до придорожного стовпа. Колиції з великим трудом вдалося розвідати її імя.

ВТІКАЮТЬ ПЕРЕД ПОДАТКАМИ

На голяндськім кораблі „Ню Амстердам" приїхало оногді до Америки 40 богатих голяндських селян; вони заявили урядникам, що виїхали з рідного краю тому, що вони хочуть уникнути височенних податків, які недавно там заведено. Їх допущено без найменчих трудностий.

ГОРКИЙ ПОВЕРТАЄ ДО МОСКВИ

Совітська преса доносить, що Максим Горкий повертає до Москви з початком мая.

КАРТИ ДО ГРИ, ЯК ГРОШІ

Банкноти повстали на війні з браку гроший, монети. В 1684-ому році забракло французьким військом у Канаді гроша. Інтендант Де Мель не знав собі инакше зарадити, як попідписувати карти до гри як „бони". Ці „бони" роздав він своїм чотириста жовнірам. Населення приймало радо ці нові гроші. Пізнійше і король Людвик XIV. признав ці гроші. Щоправда не спішився признати їх вартість так зараз таки, але вкінці мусів таки. Наслідник Де Меля видав також паперові гроші, та це були вже більше похожі на банкноти. Ця операція продовжалася до 1760. р. Тимчасом кількох купців із Бостона, які перебували в Квібеку, предложили стейтови Мессечусетс заплатити свій державний довг папіровими грішми. А що пурітани не мали карт до гри, уживали незадрукованого картону, просто записаного. Ці гроші стягнено опісля.

МОГИЛА НА АНТАРКТИКОВІ

Перед роком дослідник південного бігуна Шеклетен помер підчас антарктичної подорожі. Його тлінні останки на власне його бажання похоронено на острові Південній Джорджії недалеко „Пристані ловців китів" Ґрітвікен. Там побудували Шеклетенови нагробник із скельного каміння, наче давньому вікінґови. Не менше оригінально похоронено иншого дослідника Північного бігуна, Шотландця Удлієма С. Брюса, що помер у жовтні 1921. р. Його тіло, згідно з завіщаннем, спалено а попіл висипано у південне підбігунове море. Для цієї цілі відплив корабель „Коронда" із Лейту пристані" в Едінберзі, а відси пустився до Нової Джорджії. У цьому місці, що є наче ворітьми до Антарктика, біля побережя найдальше висуненого на південь, а ще замешканого людьми, висипано у море на чотири сторони світа попіл із тіла покійного дослідника південного бігуна, Брюса. Брюс був природником і зоольогом у славній виправі „Скотії," що у рр. 1902—1904 відкрила побережя континенту південного бігуна т. зв. Ковтсленд, та м. и. змірив важні глибини моря Уедел.

НЕЩАСНИЙ ВИПАДОК В ТАРТАКУ

В тартаку коло Сефнера, Флорида, погибло на місци 4 робітників, а богато других було тяжко ранених.

СТВОРЕНІ АЛІЯНТАМИ НОВІ ЕВРОПЕЙСЬКІ „ІМПЕРІЇ" ВЖЕ ЗАЧИНАЮТЬ ПОКАЗУВАТИ СВОЮ БУТУ

ЖЕНЕВА, Швайцарія, 23. квітня. — Вчера показалось, як безсильною є Ліга Народів і її Постійний Суд Міжнародньої Справедливости навіть супроти опору одної малої держави.

Рада Ліги Народів призвала перед себе представника Румунії для допиту з приводу жалоби Угорщини, що Румунія переслідує мадярську меньшість в межах своєї держави, одначе румунський представник відмовився зізнавати або оправдуватись.

Угорщина внесла до Ліги Народів жалобу, що Румунія приняла у себе законні постанови, на основі яких сконфіскувала Мадярам в теперішній „великій" Румунії їх посілости.

Представник Японії, барон Адачі реферував ту справу з рамени Ліги Народів і предложив Раді Ліги Народів звіт, в якому радив, щоби сю справу передати Постійному Судови Міжнародньої Справедливости в Газі до вирішення, чи Румунія додержує умови про охорону національних меньшостий в мировому договорі.

Тоді представник Румунії відповів, що се не питання правне але політичне, і длятого ані Ліга Народів ані Постійний Суд Міжнародньої Справедливости не мають права мішатись до сеї справи.

По сій заяві румунського представника Рада Ліги Народів піддала гадку, що вона займе тільки становище дорадне у сьому спорі, але румунський представник і се відкинув.

Наслідком того Рада Ліги Народів не могла вирішити сього спору, який може довести до поважних наслідків. Вона тільки поручила баронови Адачі, щоби продовжав свої доходження у сій справі.

ОСТРИЙ СПІР МІЖ ЧЕХОСЛОВАЧЧИНОЮ І МАДЯРЩИНОЮ

ПРАГА, столиця Чехослоовачини. — Чесько-словацька влада звеліла тісно замкнути границю держави перед Мадярами і прогнала богато визначних Мадярів поза межі держави.

Се запорядженне видано ізза постійних нападів мадярського війска на чесько-словацьку граничну сторожу.

Чесько-словацька влада прогнала 60 мадярських промисловців і капіталістів із Словаччини і Підкарпатської Руси. Між прогнаними є брат епископа Папа з Ужгороду, столиці Підкарпатської Руси.

Правительство чесько-словацької републики відкликало також своїх членів з комісії для визначення границь.

ПЕРЕД УГОДОЮ В СПРАВІ РУРЩИНИ І „ВОЄННОГО ВІДШКОДОВАННЯ"

БЕРЛІН, 23. квітня. — В Берліні вважають промову британського міністра закордонних справ лорда Корзона запрошеннем Німеччини до угодових переговорів з аліянтами. Длятого в тутешних політичних кругах виживають, що німецьке правительство небаром дасть відповідь на се запрошенне і представить зі свого боку предложенне з певною означеною сумою „воєнного відшкодовання" для аліянтів.

Головною перепоною для взаїмного порозуміння тепер є, як кажуть, не так сума того „відшкодовання", як те, як погодити спір перед уступленнем французької окупаційної армії з Поруря. Німецький премієр Куно заявив, що переговори не можуть зачатись, поки Франція не уступиться з Рурщини, одначе Франція не хоче уступитись перед заключеннем умови і длятого хиба радше мусіти-ме уступити Куно, а щойно його наслідник зможе перевести угодові переговори з Францією і довести до умови щодо заплати Франції і другим аліянтам „воєнного відшкодовання".

БОРОТЬБА З ТУРКАМИ ІЗЗА ЕКОНОМІЧНОГО ПАНОВАННЯ НАД ТУРЕЧЧИНОЮ

ЛОЗАННА, Швайцарія, 23. квітня. — Нині зачалась тут друга близкосхідна конференція задля заключення мира між аліянтами і Турками.

Представник Злучених Держав, амбасадор у Швайцарії Джозеф С. Ґру, заявив, що Америка хоче охорони прав і торговельних вигід для всіх держав.

Турецька делеґація сподівається, що американський представник буде обороняти умову турецького правительства з американським синдикатом Честера.

Французька і британська делеґація, як кажуть, виступлять проти турецьких концесій американському синдикатови.

Говорять, що американський представник готовий заявитись за зміною умови Честера, якщо ся умова нарушує інтереси Франції.

СПРАВА ПОРОЗУМІННЯ АМЕРИКАНСЬКИХ МАЙНЕРСЬКИХ ЮНІЙ З БРИТАНСЬКИМИ

ЛОНДОН, 23. квітня. — Сюди приїхав голова союза американських майнерських юній Джан Л. Луйс.

Він веде переговори з британськими майнерськими юніями у справі основання міжнародньої майнерської юнії.

СУД НАД ТИХОНОМ ВІДЛОЖЕНИЙ НА НЕОЗНАЧЕНИЙ ЧАС

МОСКВА, 23. квітня. — Московські большевики відложили суд над московським православним патріярхом, митрополитом Тихоном, на неозначений час.

БОЛЬШЕВИЦЬКІ ТОРТУРИ.

РИГА, столиця Латвії, 23. квітня. — Сюди доносять з Росії, що большевики мучать і тортурують православного митрополита Тихона, щоб вимусити від нього признанне льояльности большевицькому „урядови".

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893.
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
Edited by Editorial Committee.
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА.	
Three cents the copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign ond Jersey City Rates.		В Джерзи Сіти і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.
Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1888 Montgomery.
За оголошення редакція не відповідає.
З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.
Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

СВЯТО ТАРАСА ШЕВЧЕНКА В БУКАРЕШТІ.

З почину філії Українського Товариства Ліґи Народів в Букарешті, столиці Румунії, зорганізовано традиційне Шевченківське свято, яке відбулося в неділю, 18. березня с. р. в салі „Антрахт".

Програма свята складалася з трох відділів, в які входили: реферат в румунській та українській мові про життє і творчість Т. Шевченка. Виголосив професор І. Ярборе. Деклямації були Дмитра Геродота, Л. Шуліківського та Гайдученка. Вокально-музичні точки виконали: румунська артистка п. Локустяну, артистка Київської Державної Опери О. Грозовська, артист Київської Державної Опери І. Гриценко, український композитор М. Бойченко. Акомпанювали:

Вхід на свято дозволявся по спеціяльних запрошеннях, які надруковано в українській і румунській мові.

Крім численної української кольонії на свято прибули представники Дипльоматичного Корпусу, члени румунських законодатних палат, професори румунських висших шкіл, члени чеської кольонії, журналісти та інші.

Саля була переповнена.

Українська кольонія і більшість гостий мала національні українські жовто-блакитні стрічки.

В концертовій салі за окремими столиками, крім програмок, стрічок і квітів, продавались портрети-листівки Тараса Шевченка з написю: „Памятка святкування роковин Тараса Шевченка українською кольонією в Букарешті 18. III. 1923.

Продавано також портрети-листівки головних діячів, звязаних з національно-державною боротьбою українського народу за останні пять років: М. Грушевського, В. Винниченка, П. Скоропадського, С. Петлюри, Е. Петрушевича.

Кожда з листівок-портретів мала на горі такий напис: „Памятка святкування в Букарешті 5-ої річниці проголошення Центральною Радою незалежности української держави, — 22. січня 1918—1923 .

Свято пройшло з великим мистецьким успіхом і виконавців нагороджувано дружніми і грімкими оплесками переповненої салі.

У звязку зі святом в румунській пресі були замітки, присвячені Шевченкови, яко національному українському поетови, а також і його портретови.

НОВИЙ БОРЕЦЬ ЗА СВІТОТУ НАФТУ.

Коли кілька місяців тому назад розбилася лозанська конференція, що мала рішити так зване питаннє Близького Сходу, багато було людий, які за політичними питаннями не бачили найголовнійшого, економічного питання: питання посідання важних земних продуктів , головно вугля й нафти. Зате при отворенню другої лозанської конференції економічна справа виринає ясно й отверто. Завдячити се треба тому, що в боротьбу за нафтові терени передної Азії вмішалася ще й Америка.

Завязок сього вмішання сягає ще 1908. року, бо ще тоді один з адміралів американської военної фльоти, будучи на службі на азійських водах, виробив плян участи Америки в використовуванню богатих нафтових покладів в Туреччині. Через війну ся справа була на час загирилася, але тепер вона знов вирннула на верха. Після сього пляну Американці малиб дістати від Туреччини право поставити там зелізниці на яких півтретя тисячі миль завдовшки, та набути від неї право добувати вуголь, зелізо та нафту на цілім просторі на 20 кільометрів по обох поках від сих зелізниць. В той спосіб Америка діstatалаби під економічний вплив територію на 96,000 квадратових кільометрів. Як видно з напів-урядових заяв, Америка думає обстоювати свої права проти всіх противників.

Такими противниками, очивидно, будуть ті, що хотілиб собі використовувати сі терени, отже передусім Англія та Франція. Отсими концесіями Америка входить в виразну ривалізацію (суперництво) з тими двома европейськими державами. Наслідком сього соперництва Злучені Держави будуть мусіти взяти близчу участь не лишень в передно-азійських, але й в европейських справах. Америка стає заінтересована в усіх тих чинниках та відношеннях сил, від котрих залежить вирішенне питання, хто буде добувати зелізо, нафту ,вуголь і другі земні богацтва в Малій Азії. Злучені Держави мусять слідити за політичною приналежностю нафтових теренів, як се робила Франція, коли посилала польські війска на здобутте Галичини, як се робила большевицька Москва, коли валила самостійність Азербайджану, щоби загарбати азербайжанську нафту, або як вона валила самостійність України, щоби захопити українське зелізо та українське вугля. Американські інтереси в добуванню нафти в Малій Азії звяжуть Америку з Европою та Азією краще, як всякі дипльоматичні заходи до втягнення її в европейську колотнечу.

НЕ ДАЙМО СЕБЕ ЗАКОПАТИ!

Провідник антанти, у смертнім страсі перед центральними державами, звали на поміч цілий світ, впевнюючи кождого, що вони борються за свободу усіх народів. Бувший президент Злучених Держав, Вилсон, проголосив своїх 14 точок, які мали бути підставою нового порядку і сталою забезпекою мира. Поміж тими точками найважніща була оця, що кожен нарід ме мати право порядкувати сам своїми ділами, цебто, що кождий буде міг створити свою власну державу із своїм власним урядом і таким способом правління, яке кожному народові буде пригоже.

Не диво, що Українці привитали цю велитню програму Вилсона з найбільшим одушевленнем. Колиби 14 точок Вилсона були увійшли в життя, то бувший президент доконав би був такого діло, що його імя було би записане не тільки як найбільшого мужа в Америці, але загалом в людстві. Та на жаль б. президент Вилсон подався цілком у своїм справедливім домаганню і дав себе спонукати до підпису версайського документу, який перейде до історії як чорна пляма для побідної антанти.

Побідні держави поставили за основу нового ладу насилу без огляду на справедливість. Вони, з цинізмом опришків, заявили, що має бути не по праві. а по їх самоволі, бо за ними є сила.

Чи може бути більший насміх над усяким правом, як висказ антантських амбасадорів в справі Галичини і других українських земель, а саме, що вони (амбасадори) не допустять до розсліду, по чиїй стороні правда, а вирішати нашу справу без ніякого переслухання?! Це такий глум над усяким законом, що Українці будуть оправдані, коли відтепер ужиють найстрашніщих середників проти цего розбишацького присуду.

Однак саме скреготаннє зубами не поможе нам нічого. Нам треба роздивитися, як і що робити. Мусимо подумати, яких ужити способів, щоби принести як найбільшу шкоду нашим ворогам.

Ситуація в Европі тепер така: Антанта і її прихвостні подібні до гадюки, яка наїлася через міру і рада би спочити, щоби усьо добре стравитити. **Їм усім забагається тепер спокою, хоч на 20 до 30 літ, щоби ужити той час на скріплення кайданів і тюрем, у які запроторили чимало народів.**

Того спокою бажають найбільше ті, у котрих був по війні найбільший апетит і яких нагодували так, що аж тріщать. Антанта сповнила не тільки підлість, але і безмірну глупоту, коли спробувала неприродно, насилу, створити із малих, слабосильних народів — штучні, великі держави. Вправді **на наших очах переводиться хитрий** плян, який прямує до того, **щоб звязати всіх злодіяк у оден розбишацький союз,** але поневолені народи з'уміють найти спосіб, щоб розрізати ті обійми політичного вужа-дусителя.

Для нас Українців виразна дорога: **1) Мусимо створити власну силу через організацію; 2) Мусимо увійти в зносини із всіми, що невдоволені із теперішнього політичного стану.**

Штучно надутою „великою" державою, яка повстала заходом і при допомозі Франції, є передівсім **Польща.** Відтак приходить **Румунія.** Поміж тими трома державами **є вже порозуміння, щоби дати собі взаїмну поміч,** колиб хто хотів відірвати якусь часть награбленого ними добра. До того союзу хотять ще притягнути Чехословаччину, а по змозі Болгарію, Грецію. Симпатії Чехів можуть бути проти цього союзу, але острах перед Німцями та Мадярами може пхнути їх у брудні обійми.

Щож чинити нам, Українцям на землях, загарбаних Ляхами? Передовсім треба роздивитися за природними союзниками, що так само караються в неволі, як і ми.

Румунія загарала Буковину та Бесарабію, а з ними міліони українського народа, які ніколи не згодяться бути під кормигою чужинців та ще до того звісних темняків і трусів. Сама національна гордість не дасть зжитися Українцям із румунськими „шлапаками", недотепами. Коли додамо ід тому нетерпимість „мамалиґів" супроти нашого і жидівського народу, то зрозуміємо легко, що румунська гадюка не буде годна перетравити нашого племени.

Під Польщею є вище сім міліонів Українців, які можуть і повинні зробити наїзникам таке пекло, щоб вони не мали спокою ані на часок. Крім того там є частина. Білорусинів і Литовців, які таксамо не почуваються добре. Є також добра жменя Німців і чимало Жидів, які певне не сприяють зарозумілій і кривоприсяжній нації.

Крім цього внутрішнього розкладового елементу, у Польщі є зовнішні вороги, яких сила тільки на час приспана. Німці. Москалі а і Велика Україна не стерплять між собою бундючної Ляшні, яка ще вчера була під їх обцасом, а вже нині гороїжиться порядкувати цілим Сходом Европи, та залізає острим терном у бік Німеччини. Німці не забудуть загарбаної Шлезії ані Росія „цуду над Віслом." Булоби лучше для Ляшні, якби того „Цуда" не було.

Колиж додамо, що Литовці вважають Вильну за свою столицю, яку ляхи забрали по розбишацьки, та що Німці тільки чекають на пору, щоб злучити назад розірвані німецькі землі, та що тій злуці на перешкоді стоїть Польща, яка втиснулася клином поміж найдалі висуненими східно-німецькими землями, то зрозуміємо, що Польща у теперішній формі є тільки надутою жабою, яка трісне при першім напорі своїх грізних сусідів.

Завдачею Українців являється не допустити Ляхів до спокійного посідання і вживання українського добра. Як відповідь на безличне рішення амбасадорів і безправні підписи антантських держав, ми мусимо доказати ділом, що не можна розпоряджати нами як безумною худобою. Завдачею нашої еміґрації буде **дати гроші на боеву акцію та помогти увійти в тісні зносини з усіми, що гидяться насилою і безправством.**

Наша боротьба мусить стати такою, щоб про неї не могла замовчати навіть підкуплена Ляхами преса.

При кождій спосібности розголошуймо про те безправство, яка антанта учинила з нами. Поможім здерти маску облуди із фарисейської Польщі і покажім її лице опира в повній гидоті.

Американська суспільність мусить дізнатись, кому дала сотки міліонів підмоги, кому і на що помогли створити добровольчу армію, кому на поміч післала своїх летунів, і хто мордував і мордує безпомічних людий, дітий, старців, жінок— у найгірших муках.

Помимо підкупної преси, ми мусимо найти дорогу, щоб Америка дізналась, який то „шляхетни і рицарскі наруд" ті Ляхи. Не даймо закопати себе і свого народу!

Чуй-Дух.

ЧОМУ МИ НЕ МАЄМО СВОЄЇ ДЕРЖАВИ?

Скрізь, куди не глянемо по світі, бачимо ріжні держави: більші і менші, богаті і бідні, культурні і варварські. Мають свої держави майже всі народи Европи: великі — Англійці, Москалі, Німці, Французи, Італійці, середні — Поляки, Чехословаки, Румуни, Юго-Славяни, Еспанці, Греки, малі — Шведи, Норвежці, Данці, Нідерлендці, Мадяри, Болгари, Фінляндці, Литовці і т. д. Мають також свої держави народо инших частин світа: Азії, Америки, Африки. Та один тільки великий европейський народ, що своїм простором займає 2-ге, а своїм числом 3-те місце в Европі, не має своєї держави. Народ сей — се ми, **Українці.** Земля наша, Україна, що обіймає простір поверх 1.000.000 км. (а з кольоніями поверх 2,000.000 км) та числить по найновійшим обчисленням коло 60,000,000 населення (з того: 48,000,000 самих Українців), поділена нині між 4 держав: Росію, Польщу, Чехословаччину і Румунію.

Та не завсігди були ми чужою прищіпкою.

Вже в IX—XIV. вв. по Христі мали ми свою велику Українську Державу, яка в часах своєї найбільшої могутности займала цілу заселену тоді Східну Европу та була одною з найбільших держав світа взагалі. Її границі були: ріка Висла і Татри (недалеко Кракова!) — на заході, рр. Тиса і Дунай (недалеко Будапешту!) та Чорне море і Кавказ — на півдні. Каспійське море та р. Волга (недалеко границь Азії)! — на сході, Фінський залив (недалеко Петербурга-) — на півночі. В її межах лежали: Новгород Великий, і Смоленськ (що нині в Росії), Люблин і Ряшів (що нині в Польщі), Спішські міста (що нині в Чехословаччині). Ґалац (що давно називався Малий Галич — нині в Румунії) і т. д. Вона обєднувала в собі не тільки всі українські землі від гір Карпат аж по гори Кавказ, але також землі білоруську, московську та ин. Вона стояла у близших звязках з цілим майже тодішним культурним світом — з Анґлією і Францією (нпр. донька українського вел. кн. Ярослава Мудрого, Анна, була королевою Франції). з Німеччиною і Римом, з Візантією, Швецією, Угорщиною і т. д. На її чолі стояли такі державні керманичі, як великі князі Володимир Великий, Ярослав Мудрий. Володимир Мономах, гал. кн. Ярослав Смомисл, Король Данило й ин., які своїм державним розумом не тільки що дорівнували своїм коронованим сусідам та сучасникам, але нераз перевисшали їх.

Та отся стара Українська Держава не вдержалася довго. Скоро, аж надто скоро вона впала.

Щож було причиною її упадку?

Передовсім — **самі Українці.**

Вже в XII. ст. стала вона стрімголов летіти до упадку. Гнала її туди найперше незгода самих **українських князів,** які почали між собою міжусобиці. Один нападав на другого, один проганяв другого, один накликав чужинців на другого. А всі разом — руйнували Українську Землю та Українську Державу.

„Переповідати докладно всі змагання (князів) за Київ—каже про ті княжі міжусобиці д-р Ст. Томашівський в своїй книжці „Українська Історія" І. (Львів, 1919 Ст. 77) — значить уводити читача в непроглядний ліс імен і походів, сідань і проґнань. Для характеристики часу нехай послужить факт, що протягом 100 літ, від смерти Всеволода II. до повного політичного упадку Київа (1146—1246) було тут: 47 князювань 24 князів із 7 ліній і 3 династій; зтих князів один засідав 7 разів, пять князів засідало по 3 рази, вісім по 2 рази. Що до довжини панування взагалі було: 13-літнє одно князювання, 6-літнє — одно, 5-літні — 2, 4-літнє — одно, 3-літні — троє, 2-літніх — семеро, а 1-літніх і менших — трийятцьп пять!"

Се все виїмок з історії одного тільки Київа за одного, останнє тільки, століття державної його самостійности. І чи можна після того дуже дивуватися, що згадане століття й було власне останнім століттям старої Української Держави над Дніпром?...

Та се ще не все.

Крім українських князів — ніде правди діти — причинилися до завалення старої Української Держави також і тогочасні українські селяне.

Як відомо, в 1240 р. напала на Україну велика орда Татар під проводом Батия. Розгромивши найперше українську столицю Київ, якого до останніх сил боронив воєвода Дмитро, присланий сюди галицьким королем Данило, Татари пішли далі на захід: у Київщину, Волинь, Галичину. Тільки деякі міста пробували боронитися і їх Татари оминали. Зрештою — всі тіклаи, куди вели очі.

Та „тимчасом, як на чутку про прихід Татар — читаємо в „Ілюстрованій історії України" (Київ—Львів, 1911. Ст. 134—5) проф. М. Грушевського — замикалися міста, а князі, бояри і всякі инші значні й богаті люди розтікалися, куди видно, в тойже час знаходилися люде, оселі й цілі краї, які думали скористати з сього перелому, сього пополоху, сеї руїни старого життя. Користаючи з того страху, якого нагнали Татари, хотіли вирватися вони з старого князівсько-дружинного устрою...

„Сі люде цілими громадами піддавалися Татарам... Вони обіцяли давати Татарам данину збіжем, бути під їх безпосередньою властю в покорі і послусі і не хотіли більше знати ніяких князів: хотіли правитися народоправно своєю старшиною, старцями, чи як вони там звалися (звуться часом і князями).

„Татарам — читаємо — на руку був сей рух: він ослабляв княжу власть і взагалі відпорну силу людности, забезпечував Татарам спокійне панування над сими краями, бо ті відокремлені громади без дружин, без князів не спроможні були дати ніякого відпору. Татари, як каже літописець, накладали на них обовязок давати дань збіжжем і лишали їх в спокою — зіставили їх Татари, аби їм орали пшеницю і просо".

„Не знаємо докладно — читаємо дальше — як широко прокинувся сей рух. Маємо припадком згадку про сих „людей татарських", як їх називають, тільки при нагоді походу на них Данила, що хотів вининищити сей небезпечний для княжого устрою (і для Української Держави!— І. К.) рух. Бачимо їх на пограничу Волині й Київщини, де воював їх тоді Данило; по Случі, Горині, Тетереву, Богу. Але мабуть сей рух обхопив також і Подніпровя. Татари, поміркувавши, як він добре підтинає князівську силу і власть і старий устрій дружинний (і Українську Державу! — І. К.), самі дбали про те, щоб поширити його яко мога. Тільки не маємо з того часу докладнійших відомостей з Подніпровя.

„Сей рух громад проти князів і бояр разом з татарською властю — каже вкінці проф. М. Грушевський — розвалив і без того вже розхитаний князівсько-дружинний уклад на Подніпровю".

А з князівсько-дружонним укладом — і стару Українську Державу.

Бо на місце Української Держави з князівсько-дружинним укладом прийшли: найперш Татари, потім Литва, потім Польща, а вкінці Росія...

Ів. Кревецький.

ЗАЯВА ПАРЛЯМЕНТАРНОЇ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ В ПОЛЬСЬКІМ СОЙМІ ТА СЕНАТІ В СПРАВІ ПРИЗНАННЯ ДЕРЖАВАМИ АНТАНТИ Т. ЗВ. СХІДНИХ ҐРАНИЦЬ ПОЛЬЩІ.

В наші часи панування великої ідеї самоозначення народів, коли цілий ряд поневолених народів створив свої національні держави, споконвічні українські землі ВОЛИНЬ, ХОЛМЩИНА, ПОЛІССЯ ТА ПІДЛЯША зістали відрізаними сторонніми силами від матірного етичного пня — великої землі української — без згоди на се корінного українського населення, що творить абсолютну більшість на сих землях.

Яко єдиний і повний господар сих земель, населення їх ніколи не зрікалося, не зрікається й ніколи не зречеться своїх елементарних прав на самоозначення ,а разом із тим і відвічного єдинства сих земель з усіми етнічними землями українськими, в тому числі й зі СХІДНОЮ ГАЛИЧИНОЮ, БУКОВИНОЮ ТА ЗАКАРПАТСЬКОЮ УКРАЇНОЮ, а свого національного єдинства — з усім українським народом.

На протязі всього свого історичного життя український нарід з непереможною силою змагав до повного зєдинення всіх етнічних українських земель в єдину Українську Державу, а з особливою силою се змагання виявилося в часи останні. Тож усяка спроба, всякий чин осторонніх сил, що має своїм завданням загальмувати те змагання, розділити землі українські, є НАСИЛЛЯМ НАД НАРОДОМ УКРАЇНСЬКИМ, САНКЦІОНУВАТИ КОТРЕ ВІН НІКОЛИ НЕ ЗГОДИТЬСЯ. Таким насиллям над народом українським є й признання державами Антанти т. з. східних границь Польщі, бо зроблено воно без участи, без засягнення думки, без згоди українського народу. Признання се, є насильством над живим тілом українського народу, не веде також і до замирення Сходу Европи, особливо на землях українських, боротьба на котрих набере хиба ще більш жахливих форм ніж досі вона мала.

Варшава, 17. березня, 1922.

(Підписи 21 послів і 6 сенаторів).

СПРОСТОВАННЄ.

Гроші прислані п. Зальопаним на Рідну Школу з Когуз, Н. Й. були зібрані як коляда.

Обєднаннє Українських Організацій в Америці.

РІК ТЮРМИ ЗА ЗНУЩАННЄ НАД КОНЕМ

Поліційний суд у Вашингтоні післав до тюрми на цілий рік Роджера Вокера, візника вугля, котрий бив свого коня, що не міг тягнути переладованого воза, так довго, поки його не вбив. Виновник бив коня тяжким ланцюхом.

О. Бочковський.

У СПРАВІ МЕТОДИКИ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ

— Аналогія з иншими народами завжди буває добрим провідником: бо люде в певній добі і при однакових обставинах бувають досить подібними, більше ніж як на перший погляд видається. Люде є, чим завжди були: ми розвиваємося, але в основі ми зміняємося.

Окруження і природа все ще сильно ділають на людину й на народи, тому досліджування цих впливів принаймні подекуди потрафить вирішити чимало справ, що начеб-то є національними.

Про народи загалом і про свій власний зокрема можна думати безсторонньо й не треба боготворити його.

Проти впливів чужого духа нема иншого засобу, як протиставити впливи свого духа. Це діється несвідомо; колиж люде починають думати про це, тоді лишається тільки як найточніще і як найсумлінніще просліджувати своє і чуже, а потім свідомо робити те, що діється підсвідомо.

Т. Г. Масарик: „Чеське Питаннє".

Для кождого, хто хоч трохи серіозніще цікавився сучасними національними питаннями, мусить бути ясним, що великий процес національного пробудження та відродження т. зв. „неісторичних", а загалом поневолених народів, який був одним з найважніщих проявів історичного розвитку в 19-ім століттю, безперечно має спільну фактичну підвалину та ідеольогічну основу.

Від релігійної реформації 16. століття, через велику французьку революцію і ту ідейну атмосферу, в якій вона зродилася, до фільософічного й мистецького романтизму на початку минулого століття та до величезного впливу цеї останньої думкової течії на культурне й наукове тогочасне життя, легко можна простежити і зязувати поодинокі чинники та елементи, що сталися головними двигунами новочасного національного відродження. Зявившись спершу в центральній Європі, сей ренесанс (відродження) поширився потім у всіх головних напрямах, захопивши згодом головно Східну Европу, якої національну фізіономію він протягом останньої четвертини 19-ого й перших десятиліть 20-ого століття основно перетворив та змінив.

На наших очах він перекинувся вже поза межі європейського суходолу й білої раси; з його чималим поступом доводиться вже серіозно рахуватися в Азії, Африці та в Америці, де еманципація (визволення) кольорового населення (н. пр. чорного, себто негерського в Америці) йде тими самими шляхами й засобами, як і національне пробудження та відродження європейських поневолених або історією приспаних народів у перших десятеннях 19. століття.

Політичні й державні умовини здебільшого не були сприятливими для цих національних рухів. Національна засада як факт мусіла завоювати собі право громадянства як державотворчий фактор. Стара європейська державність не хотіла визнавати леґальність (законність) цього інтруза (зайди) й поборювала його з усією захланністю і безоглядністю фактично вже мертвого ладу, який одначе по інерції ще існує якийсь час, доки не викристалізується новий суспільний та політичний устрій.

Таким чином національні рухи від свого початку були кинені на шлях революційної боротьби, підземного нелеґального існування, скеровуючи головний свій наступ на леґітимну (законоправну) державу, що виповіла йому непримириму війну на життя і смерть.

Нація, яка визволюється, добачає в чужій державі свого головного ворога, якого вона мусить за кожду ціну знищити, з яким вона не може пертрактувати. Всяке поліпшення її становища в межах цеї держави є для неї байдуже. Це яскраво виявилося напр. в італійській боротьбі за власну національну самостійну державу, в її непримиримості супроти Австрії, що поневолювала тоді північні італійські провінції. Італійські самостійники знали лише одно гасло: „Austria delenda est!" (Австрію треба знищити!)

Один з їх провідників сказав на адресу австрійського режиму в Льомбардії: „Ми не домагаємося, щоб він був добрий, ми хочемо, щоб він забрався геть!"

Такого становища супроти Англії трималися і доси ще тримаються ірляндські радикальні націоналісти напрямку Де Валери, які британську державу вважають вампиром ірляндського народу й не хочуть мати з нею ніяких зносин, домагаючись лише одного, щоб Англія раз на все й безумовно залишила ізмараґдовий острів його питомому ірляндському населенню.

Ця нелеґальна форма існування примусила поневолені народи здебільшого боротися власними засобами й на власну руку, затемнювала в значній мірі спільну основу національного ренесансу, унеможливлювала в значній мірі спільну основу національного ренесансу, унеможливлювала нормальний і органічний контакт (стичність) між ними, а досліджувати цеї дуже пекучої та незвичайної актуальної справи не дозволяла як слід порівнявчим методом збагнути праоснову та головні її форми й докладно зясувати провідні закони національного відродження, врешті національним діячам, працюючим серед ріжних народів, не давала змоги познайомитися ґрунтовно з тактикою та технікою національно-визвольної боротьби в усій її ріжноманітності та на всіх щаблях її поступу. Через те й результати у цій останній царині не могли використати всі поневолені народи і здебільшого кождий з них на власну руку, власними силами, майже ab ovo (від самого зерна) мусів усе це сам знову і знову винаходити та завойовати.

З погляду суспільної доцільності та поступу це очевидна аномалія та зайва втрата національної енерґії, що була мінусом не лише в розвитку кождого з цих народів зокрема, але й у суспільному біляньсі всесвітньої культури загалом, бо-ж це і є в останній інстанції лише свого роду інтеґралом національно-культурних надбань окремих народів у їх загальному підсумку.

Правда, здавна вже фахові дослідники національного відродження інтуїтивно, мовляв, передчували й добачали навіть і спільну основу новочасного національного ренесансу і неминучість загально обовязуючих його провідних законів. Про це напр. писав виразно Драгоманів. Із цим, у більше прецизній формі, здибуємося в писаннях проф. Масарика; передовсім у його клясичній монографії про чеське національне відродження „Чеське питаннє", яка є справді зразковим прикладом науково точної, соціольоґічної аналізи національного відродного руху в певному конкретному його прояві.

Власне наведені як мотто до цієї статті цитати з „Чеського питання" є уривками національних правил проф. Масарика, якими він керувався при досліджуванню поодиноких національних справ загалом, а насамперед чеської та славянських зокрема.

Світова війна й велика революція на Сході Европи прилюдно вивели на історичну сцену вчорашні ще народи-кріпаки. Чимало з них зовсім визволилося, здобувши політичну незалежність, себто державно усамостійнившись. Решта веде далі революційну боротьбу за своє повне самоозначення.

Завдяки цим основним і кардинальним змінам в державно-політичній конструкції Европи процес національного ренесансу зробив величезний поступ, оскільки розходиться про зовнішні його форми та прояви. Було занадто оптимістичним гадати, що внутрішня його сила в усіх конкретних поодиноких випадках завжди зовсім гармонізує і відповідає цьому зовнішньому його успіхови та розмахови.

Навпаки, в багатьох випадках доведеться поодиноким поневоленим народам, які визволилися, „перевести" ґрунтовну внутрішню національну реорганізацію, щоб у належній мірі виявити свою справжню державно-творчу здібність і хист. Доведеться виконати величезне й дуже тяжке завдання доцільного вибудування і довершення суцільного національного організму, користуючися тими — іноді занадто фраґментаричними — надбаннями, що їх здобуто в таємній і нелеґальній боротьбі попереднього часу, коли здебільшого йшло про вибореня або що найменше про захованя, мовляв, біольоґічне лише існування того чи иншого народу-кріпака.

Це завдання вимагатиме цупкої та енерґійної праці головно у двох напрямках: культурнім та економічнім, в першім — з метою витворення і викристалізування власної національно-культурної індивідуальности, доси в багатьох випадках лише потенціяльно захованої; в другім — з метою повного й максимального господарського розвитку та поступу рідної країни по лінії найбільшої можливи, і, річ зрозуміла, в умовах сучасного суспільно-економічного ладу лише релятивної автархії.

І ось, щоб у цій своїй актуальній та майбутній праці поодинокі народи не мусіли вдруге, а іноді і втрете робити винаходи в області національної техніки й тактики, є необхідною річчю опрацювати систематичну і проґрамову методику цих останніх, використовуючи при цім очевидно ввесь дотеперішній досвід і здобутки більше щасливих і розвинених відроджених народів, з яких майже кождий, залежно від внутрішніх умовин своєї боротьби за існування, винайшов з області національної техніки та тактики щось своєрідне і звичайно найдоцільніше.

Для ілюстрації згадаємо кілька зразкових прикладів:

Чехи у своїх національно-визвольних прямуваннях виявили незвичайний хист у напрямі майже молекулярно (до найменшої одиниці сягаючої) переведеної, ріжноманітної організованости та спілчанства. Вони виробили чудову техніку й тактику щодо захисту своїх національних меншостей, щодо кольосального поширення просвітної і спортової діяльности, щодо господарської самопомочи головно шляхом кооперації, яка в чеськім народі виявилася не лише в усіх існуючих уже формах, але й винайшла деякі нові та спеціяльні відміни, суто національно-захисного характеру.

Ірляндці та Македонці досягли досконалости в області систематичного та найдоцільнішого національно-захисного терору. Національна ірляндська добровільна армія (головно з т. зв шінфейнерів), маючи до диспозиції около 10.000 добрих технічних сил, зуміла стероризувати й майже спаралізувати около півміліонову англійську окупаційну армію.

Македонці, т. зв. „коміти", виявили свій незвичайний хист у царині індивідуального, так і зорганізованого терору. Рівночасно вони були добрими техніками в цій області. Російський революційний рух у своїй замаховій діяльности найчастіще послуговувався т. зв. македонськими бомбами. Деякі типи т. зв. „гандґранатів", яких так багато вживалося підчас світової війни, є власне свого роду „правнуками" македонської бабусі-бомби.

Зрештою рішучість і доцільність македонської терористичної техніки, ґеоґрафічно беручи, є витвором Балканського півострова, а етноґрафічно — майже національною прикметою югославянських народів. Підчас всесвітньої війни Австро-Угорщина страшенно відчула жахливу силу цього терору з боку сербської цивільної людности, без помочи якої сербська армія сливе чи змогла б так довго й так успішно захоплюватися перед військовою лявіною центральних держав.

Північні Фіни знову були незрівняними в пасивному відпорі, у своїй тактиці леґального бойкоту й саботажу. Головно в 1899 р., після відомого замаху царського уряду на фінську конституцію, вони чудово задемонстрували безсилість царського велетня в боротьбі з північним піґмеєм (карликом), не доконавши при тім ані одного протизаконного вчинку. Вони дали відтак ще один чудовий зразок національно-визвольної техніки, а саме своєрідне приміненння для цієї мети рідного письменства. Маю на думці чудові алегоричні малюнки великого фінського письменника Юхані Ахо, з його знаменитої збірки оповідань у прозі „Галузка ялівця", що є дійсно клясичними зразками кристалічного, ідеального патріотизму; вони розпалили по всій Фінляндії величений огонь протимосковського протесту.

Естонці й Лотиші виявили великий хист у царині дрібно організаційної праці, що чудово цементує національну індивідуальність. Вірмени, головно турецькі, є добрими національними терористами й революціонерами. Грузини мають першенство в організації закордонної пропаґандійної та інформаційної діяльности і зуміли при будуванню власної держави перетворити теорію демократії в живий чин.

Без кінця можнаб наводити приклади. Але наведених досить для ілюстрації нашої думки.

Резюмуючи (збираючи вкупу), доводиться констатувати, що:

1. чималі надбання і здобутки в області національної техніки й тактики існують, мовляв, як membra disjecta (розкинені члени);

2. кожда поневолена й визволююча себе нація доси здебільшого сама і власними засобами мусіла вишукувати ці технічні та тактичні засоби, хоч доцільніше було використати все те, що надибле й винайдене було вже иншими народами;

3. отже необхідно усистематизувати дотеперішні здобутки в області національної техніки й тактики, кодифікуючи їх у певного роду катехизм національно-визвольної боротьби, який зрештою мають уже для власних потреб Ірляндці та Катальонці. Покищо вистарчилоби принаймні докладне ознайомлення з методикою національно-визвольної боротьби поодиноких народів. Зясуванню цеї дуже важної справи гадаю присвятити кілька дальших спеціяльних нарисів.

Прага, 22. січня 1923. „Визволення", квітний 1923.

ВЯЧЕСЛАВ БУДЗИНОВСЬКИЙ.

ЖИВИЙ НЕБІЖЧИК

(Оповідання з початку 16-сотих років).

(Продовженнє). (8)

— З панию що зробити, — спитав Федь.

— Що в першій хвили пані буде робити, того не можу сказати. Або замліє, або буде кричати ратунку, або стрібує втікати. Ви стягніть її з коня, звяжіть руки на спині очкуром і грозіть їй поневіркою. Тоді ми три вискочимо з кущів і станемо стріляти, будь то би до вас. Але то будуть сліпі стріли. Ви тоді лишайте те всьо і втікайте. Кождий в иншу сторону. На другий день смерком зголосіться до мене.

Кость казав кождому повторити плян цілої баталії. Впевнившися, що затямили кожде його слово, приказав їм вже від полудня засісти при хрещатику, і вернув до Соколівки.

На другий день рано вийшов на горбок засадом, де сидів його син вдивляючися в пятницький замок. Батько вів біля сина.

— Нині Юрко вертає, — промовив до сина по довшій хвилині мовчанки.

— Щасливий чоловік...

— Він щасливий твоїм нещастем...

— Знаю... Але знаю й се, що він не винен, тільки сам я, бо я спізнився... На що все те нагадуєте мені?! Тим лиха не направите.

— Бо я хотів би одно знати... Чи як би ти провідав, що Юркови грозить якась велика небезпека, перестеріг би його?

— Чому би ні?! Не лиш перестеріг би, але й поміг йому.

— І тоді, коли би то була така небезпека, через котру Гануська могла би повдовіти і дістати змогу ще раз вийти заmуж?...

Стах зацукався і не відповідав.

— Ну?... Як би хто, цілком не думаючи, щоби тобі вигодити, наважився для иншої, власної користи зробити її вдовою?

— Тим цілком не вигодив би мені, бо хоч би вона й повдовіла, то тим ще не полюбить мене. Її любов мені потрібнійша, ніж вона сама. Я зараз став би инший, як би знав, що вона бодай його не любить.

— А хотів би ти заслужити собі на її вдячність, на її ласкаве слово; на се, щоби тебе все радо бачила коло себе?

Стах спаленів і не відповідав нічого.

— Юрко завтра вертає. Цілком случайно я провідав, що на него засядуть три опришки, щоби його вбити і вирабувати. Як ми не спасемо його, то Гануська буде могла віддатися вдруге і свому другому чоловікови принесе в віні два гарні маєтки.

Стах нагло підвівся, неначеб його що вжалило. Довго глядів на батька здивованим і докірливим поглядом.

— З ваших слів, тату, міркую, що ви ще не зробили нічого, щоби його спасти. Правда, ви були ворогом його батька, ви й йому ворог. Але він наша кров!

Стах встав і пустився до двора.

— Куди йдеш? — батько крикнув за ним. — Я ще не скінчив.

— Іду по коня. Поїду до Пятник, перестережу.

— Вертай сюди і сядь. Як почуєш решту, тоді і зробиш, що схочеш.

Стах вернув і сів.

— Я тому ще нічого не зробив, щоби його спасти, бо ще рано. Се одно. Друге, я хотів знати, що ти про се думаєш. Тому я поставив тебе перед двома питаннями. Одно, чи хочеш, щоби Гануська повдовіла; друге, чи хочеш позискати вдячність і приязнь чужої жінки? З твого поведення бачу, що волиш се друге. Отже слухай. Юркови грозить смерть. Лиш ми оба можемо спасти його. Я знаю, де опришки засядуть на него. Ми можемо засісти на них. Опришків буде три. Два з сокирами, один з луком. Проти них підемо ми два, ще й возьмемо одного гайдука.

— Чому лиш три? Возьмім всіх наших гайдуків. Ще й гайдуків з Серник і Пятник.

— І не треба більше і небезпечно. Нам треба не лиш спасти життє Юрка, але й взагалі від тих опришків увільнити наші сторони. Місце їх засідки на Юрка таке, що ми сполошилиб їх, як би нас було більше. Проти так лихо заезброєних опришків, ще й не свідомих того, що й на них є засідка, вистануть три добрі стрілці. Возьмемо Матвія, бо то наш найліпший стрілець. Одна сальва з трех рушниць покладе трупом всіх трех опришків.

— Не збагну, на щоб якісь опришки важили на його життє. Чей же він не буде мати з собою великих скарбів.

— А турецький кінь! А кульбака, збруя, золоті ґудзи... І не один червоний буде в його гаманци. Як він поїхав на обзорини маєтку, то може й гроші на купно має з собою. Небезпека грозить також його жінці і братови. Юрко буде вертати сам. Йому на зустріч виїде Гануська з братом. Опришки не без рації надіються, що на ній буде деяке золото... Може й її саму загадали вхопити і кудись вивезти.

— Треба буде перестеречи її, щоби не виїздила. Нехай лишиться в замку.

— Не треба. Як ми там будемо, то їй й нічого не станеся. А ліпше буде, як вона буде бачити на свої власні очи, хто спас її мужа, і як буде знати, що ми спасли також її саму. Лише так заробиш на її безсмертну вдячність.

(Дальше буде).

Богдан Лепкий.

ГОСТИНА

Я спізнився до поїзду.

Воно й не могло бути інакше. Незнайома дорога, чужі коні і глупий візник — як же тут заїхати на час?

Пів милі перед двірцем виняв я з кишені годинник, і тримаючи його в руках, підганяв парібка: Їдь, Федьку, скорше, бо буде пізно!

— „Але де! — перечив він, потрясаючи кудлатою головою — як я, колись тут із панночкою їздив, то сонце вже було геть-геть, — і ми не спізнилися. А нині? Адіть, де сонінько!"

І він показав бичевном позад себе так, що мало мені очий не вибрав. —

„О! Що йно з полудня ступило".

„А колиж ти їздив? — питаю".

„Та зимою, небоже, сонце, хутше заходить, як тепер".

„То що з того?"

„Як то що? Значить, не чекай аж зайде сонце, тільки їдь, бо буде пізно".

Ми не могли порозумітися. Мій Федько обстоював при своїм, що, мовляв, „колія" відходить тоді, як сонце зайде. Тай вже.

Я підождав якої чверти години і обіцяв йому „корону", як на час заїде, а коли й то не помагало, взяв батіг, і як знав, та міг, поганяв коний. Але коні не були скорійші від Федька і ми як-раз приїхали, коли поїзд відїхав.

Дворець стояв посеред поля і в ньому під ту пору крім чорного, старого пса не було нікого. Жадльня зачинена на ключ, бюро також, роби що хоч!

Сів я на лавку, тай жду. Передімною шини, на право й на ліво біжуть, якби здоганяли себе.

На закруті зливаються в одну сіру смугу і гинуть.

По обох боках поля. Одні з'орані, другі вже засіяні, треті ще вкриті стернею. Часом птах перелетить над ними, часом заяць шульне стернею і — тихо.

Видно, як вечір спускається на землю...

Посидів я, подумав, а дальше встав і почав напрасно добуватися до ждальні.

„А який там дідько розбиває двері! — зверещав жіночий, пискливий голос, із гори.—Поїзд відїхав тай спокій!"

„Я хочу підождати до другого — кажу". —

„Другий не йде аж завтра. Тут у ночи ніякі поїзди не ходять."

„Дивне диво! — думаю собі. — Такий рух, а поїзди тільки в днину ходять." Але той самий жіночий голос пояснив мені, що тут, зараз за селом, у темній долині є такий непевний міст, що може кожньої хвилини впасти і тому туди нічою ніякі поїзди не ходять.

Я хотів дальше випитуватися, але вікно над мовю головою замкнулося з лоскотом і я довідався тільки, що незабавом верне сам пан начальник із села і скаже, що буде треба.

Чекаю я на того начальника. Де які розклади їзди були — попрочитував, де які оголошення висіли — по десять разів розглянув, аж у кінці і начальника діждався.

Був то просто старший будник, що повнив на невеличкому двірці службу і урядника і касієра, а як треба було, то і клуки, до поїзду подавав. Від нього довідався я, що тут справді збудували такий поганий міст, що вже раз валився; тепер його перед кождим поїздом докладно осмотрюють і тому туди ніяка залізниця в ночи не ходить.

„А що я тут бідний до завтра буду робити?" —, питаю пана начальника.

„Га! Робіть, що хочете. Було не спізнятися. Ліпше приїхати годину скорше, як мінуту пізнійше" — відповідає з учительською повагою. Найліпше їдьте до села. Там переночуєте в дворі, або на приходстві, а завтра до поїзду."

Це була справді одинока рада.

„А якже те село називається?"

„Підберезе."

„Підберезе? То чудесно. Тут є мій товариш священником...

Гей, Федьку! Завертай коні! Їдемо до „Підберезя"."

За хвилину я знов сидів Федькові за плечами і наглив його, щоби їхав скорше, бо люди положаться спати. Федько знов крутив кудлатою головою і казав, що він там їздив недавно з пан-отцем і було далеко пізнійше, а не спали.

„Колиж ти їздив?" — питаю.

„На празник — відповідає спокійно Федько.

Приїхали ми до Підберезя в ночи. Допиталися до попівства — заїздимо. З комина куриться і в однім вікни світло. — Славити Бога! Видно, що не венули. Зліз я з того поганого возиська — йду.

В городці — дивно. Ніби якісь грядки, ніби цвіти, але всьо те запущене, заросле, як образ намальований і замазаний. Так само в хаті. Видно достаток, видно порядок, нема ладу. Якоюсь пусткою віє з того дому.

Так буває, коли вернемо з далекої дороги.

Застанемо усьо вимите, вичищене, відсвіжене, а всеж не таке, як треба.

Розглядаючись по хаті, запримітив я над фортепяном жіночий, гарний портрет і що йно тоді згадав, що мій товариш удовець.

Він жив із жінкою коротко і вона вмерла нагло і ненадійно.

Спомин той вразив мене не мило і я почав було жалувати, що заїхав туди, аж двері до гостинної відчинилися і на порозі появився мій колишній товариш. Був веселий і жвавий та держався молодо.

Лиш над чолом, між густим, чорним волоссем сріблилися білі нитки. Так іноді, за-раня вдарить мороз і сріблиться на зеленій, здоровій траві.

„Гора з горою не зійдеться!" — кричав, вітаючи мене. — От і не вір же тут бабським повірям! Мене від самого рана свербіла права долоня — аж отсе ти приїхав. Спасибі! — говорив трясучи моєю рукою. — Спасибі, що не забув про мене і поступив до бідного пустинника. А я думав, що ми хиба на другім світі побачимося."

„Там своєю дорогою, а тут своєю," — відповів я, стискаючи його холодну руку.

Звідкиляж ти їдеш? Ага! певне від свояків. Мабуть спізнився до поїзду. Воно у нас лучається дуже часто. Задержують чоловіка від сніданя до підвечірку, а потім під ніч пускають на волю божу. Та не даром кажуть: нема злого, щоб на добре не вийшло. Як раз завдяки тій наші своєрідности я нині бачу тебе. „Правда?" —

„Ти вгадав" — і я оповів йому пригоду. Він слухав, дивлячися на мене лагідними, голубими очима, які пригадали мені мої давні літа. Нераз гляділи ми оттак один на другого щиро й просто, не маючи що перед собою скривати. Лиш нині запримітив я на тих ясних зіницях якусь легку опону з мрії і смутку.

А перше були вони такі ясні та чисті, такі прозорі, як гірська криниця при дорозі.

„Але чекай! Ти певно голоден, а я харчую тебе словами. Марте, Марто! — кликнув, відчиняючи до пекарні в стіні прорубане віконце. — Подайте нам чаю, хліба з маслом та яєць, бо маємо голодного гостя. Лиш скоро!"

За підвечірком не могли ми наговоритися. Школа, товариші, учителі, чого то ми не переговорили за ту коротку годину! Показалося, що багато з товаришів померло, і то таких, що думали як найдовше жити. Деякі оженилися. —

„А деяким — замітив мій товариш — уже й жінки померли".

Я не відповів нічого, лиш завзято взяв гризти суху, як старе лице, поморщену, булку. Думаючи над тим, якби відвернути розмову від немилої теми, почув я в сіньох важке ступання, якби дві довбні по підлозі били. Потім клямка так жалібно заскрипіла, якби її коваль кліщами відривав і в їдальню увійшла Марта, велика, груба відцвітаюча жінка.

Я понурив голову над чарку мутного чаю, але чув на собі, як нарід каже, якісь недобрі очи.

„Єгомость! А що буде з вечерою? Почтар не привіз мяса."

„Ну, то заріжте курку" — відповів коротко господар, а з його голосу і з рухів видно було, що хотів її позбутися як найскорше.

Марта ще раз глянула на мене і на нього, обернулася і вийшла, замикаючи з такою силою двері, як би їх ніхто більше не мав відмикати.

„Ну, ну! І ми так ненадійно стрінулися. Ще раз дуже тобі дякую, що поступив до мене. Зробив ти мені велику приємність".

Потім узяв мене під руку і водив по комнаті, розповідаючи про своє життя. Нарікав, що не має доброго сусідства, що нема з ким починати якоїбудь народньої роботи, що одним словом, життя склалося не так, як ждалося.

„І скажи но ти мені, чому дійсність ніколи не може бути така, як мрія: Але то ніколи! Погадати собі, ах коби воно так, або сяк. І ось станеться, як ти гадав. А порівнаєш те, що є, з тим, що ти собі подумав і вийде не те. Не те, мій товаришу, не те!

На вечеру їли ми курку, що ради моеї гостини понесла смерть. На силу давав я їй раду, така стара була і пересушена.

Запримітив це господар і було йому не мило. Він не видержав і коли Марта принесла на брудному підносе не дуже чистий чай, він сказав, здержаючи на силу свій гнів: „що у нас нішо ніколи не може бути так, як у людий! І чи то така велика штука спекти дурну курку?"

„Е — ет! — відповіла Марта — „єгомосцеви" трудно догодити!"

Потім пішла до шафи, найшла дві зовсім до себе не подібні чарки, поставила їх перед нас і вийшла.

„О! Видиш яка! — сказав із жалем мій товариш, показуючи на кухонні двері. — Слова сказати не можна, бо обиджається, пані."

Та при вині ми скоро якось забули і про суху курку і про товсту кухарку та балакали дальше, якби хотіли перебалакати всьо, що сталося в часі нашої розлуки, немов боялися, як щоби не поминули чого, якоїнебудь дрібнички. І здавалося мені, що ми не розставалися зовсім, що мешкаємо собі разом, дальше разом, як колись за шкільних часів і балакаємо.

Не счулися ми як зо стінного різьбленого годинника вискочила маленька зазулька і якби покривляючись якійсь правдивій зазулі, викукала 11 годину.

„Марто! Стелити!" — крикнув до кухонного віконця молодий пан-отець.

„Де?" спитав знайомий жіночий голос:

„В гостиннім покою. А швидко!"

Крізь зачинене вікно бурмотів той сильний голос: „Усьо швидко тай швидко, так як би чоловік мав десять рук. Ігій!"

„Пошукуємо для тебе свічки — почав мій товариш, відвертаючи мою увагу від немилого бурмотіння. — А води дати тобі також?"

„Дай, коли ласка. Хоч я, кажучи правду, не з гусячого роду."

Забрали ми свічку й воду та пішли до спальні.

Була то невеличка, вузка комната з одними тільки дверми і з одним вікном, а вікно вибігало на городець. Під двома сліпими стінами стояли два ліжка з високими заплічками. Одно було постелене, а друге стояло неткнуте.

„А ти чому не казав собі другого ліжка постелити? — питаю. — Були би ми дальше говорили.

„Того ліжка не стелиться", — відповів коротко.

І справді, те ліжко виглядало як би його від довшого часу не рухано. Над ним, на стіні, висів жіночий, ненакручений годинник, а біля нього стояли маленькі, білим кожушком виложені черевички. Крізь вікно видно було кілька дерев, за ними паркан, за парканом церкву, за церквою знов паркан, а дальше цвинтар і громадою деревляних хрестів і з одним камяним, що стояв між ними, як жіноча, біла постать із витягненими безрадно руками. Над тим усім осіннє небо, з кількома зірками і з місяцем, що борикався з навалою хмар. Від дерев, від церкви і від паркану падали чорні тіні, а від місяця сипалося срібло. Як хмари перемагали його, то й срібло меркло, а як він перемагав хмари, то й срібло мерехтіло яснійше.

Я відчинив віконце і на нас дунув зимний, вогкий воздух.

„Ти спиш при відчиненім вікні?" — спитав мій товариш і я у перве запримітив на його лиці дивний неспокій.

Замісць відповіди я спитав: „А ти ні?" і почав роздягатися.

За хвилину лежав я в ліжку, любуючися відпочинком по кількогодинній їзді. Мій товариш сидів у ногах і ми говорили дальше, як звичайно други, що стрінувшися по довшій розлуці не можуть наговоритися доволі. Але на моє диво запримітив я, що мій співбесідник забувався; не відповідав на питання, або відповідав не до речі, був розсіяний і невважний. В його лиці, в голосі, в цілій появі малювалося якесь дожидання, непевність, тривога.

Ось вітер рушив занавісою при вікні і він зблід; ось зашелестів листок, спадаючи з галузки, а йому кров ударила в лице; ось якийсь шелест пішов по салоні — і він зірвався на рівні ноги. Стояв, вдивляючись у відхилені двері і вслухуючися в нічну тишину.

В тім — якийсь звук. Якби хто злегка потрутив клявіші.

„Може кіт". — кажу, щоби що небудь сказати.

„Не держу котів".

„То може струна так сама від себе; на зміну воздуха".

Хвилина тихо. А потім знов той самий звук — і мій товариш, не попращавшися зо мною, зникає в темряві гостинної комнати і замикає за собою двері.

Свічка гасне, місяць криється в хмарах, робиться зовсім темно.

„Дивно! — думаю собі. — Звідки та нагла зміна? І що воно має значити?"

Перевертаюся з боку на бік і не можу всенути. Часом здається мені, що за стіною хтось грає так тихо, як би муха над струнами бреніла. Підношуся, слухаю, тихо... Тільки вітер свище, хитаючи дзвонами в недалекій дзвінниці. Лягаю знов і конечно хочу заснути. Вже чую, як повіки звільна опадають на очі і як гадки канують у якусь бездонну пропасть. В тім... Якісь зітхання в сусідній кімнаті, якісь стони. Сідаю і настрошую уха... Ніщо... То певно скрипить відчинена брама на цвинтар.

В кінці починає падати осінний дрібний дощ і його одстайне, а безнастанне цяпання по криші дому і по шибах вікна вколисують мене досну.

* * *

Коли я збудився, був білий день. Не білий, а сірий, бо дощ пустився на добре.

Надімною стояв мій товариш у новій рясі з молитвенником у руці.

„Іду до церкви. — Говорив тихо і мов несміло. — Не гоню тебе, але як хочеш на час заїхати, то збірайся. Бувай здоров!"

Попращався сердечно.

„Ще раз дякую, що поступив. Зробив ти мені велику ласку. За той один вечір я пережив цілу молодість. Дай Боже побачитися в друге.

Стиснув мене кріпко і вийшов. Від порога вернувся. Був блідий, очі мав мутні, невиспані.

„Вчера — я — не попращався з тобою. Не гнівайся. Але бачиш, є речі, які не снилися фильософам.

„Вона була у мене. Звідтам — тут показав на цвинтар: — Приходить часом і грає. Довго... Є речі, які...'" решту заглушили дзвони.

* * *

В залізниці стрінув я священника з сусідства. Перемоловши політику, зійшли ми на людей.

„Дивний чоловік — той ваш товариш — почав пан-отець. — Часом нічого. Образований, мудрий, а часом як би йому чого бракувало. Серед розмови, серед вечері зірветься і іде не знати чому і по що. Чи вірите, що він від року не ночував поза домом. Прийде його година, то щоби дощ, щоби темрява, щоби не знати що, збірається і іде. Навіть не пробуйте задержувати. Дивак."

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".